

Veileder om bekjempelse av skadedyr i bolig

Når du har identifisert et skadedyr ved boligen din og bestemt deg for å bekjempe dette, er det flere forhold du må ta stilling til: i hvilken grad skal skadedyret bekjempes (reduksjon eller total utryddelse), hvilke bekjempelsesmetoder skal benyttes, skal du bekjempe selv eller få profesjonell hjelp fra et skadedyrfirma mm.

1. Sett klare mål for bekjempelsen

Lovverket, blant annet gjennom Forskrift om skadedyrbekjempelse, gir overordnede rammer for hvilken plikt du har til å bli kvitt et skadedyrproblem. Det er imidlertid ofte rom for vurderinger om hvordan endelig resultat av en bekjempelse skal være. Er målet for eksempel å bli kvitt skadedyret helt eller kun å holde antallet dyr nede på et akseptabelt nivå? Her kan det være forskjell på deg og andre om hva dere synes er akseptabelt. Eksempelvis vil målet ved bekjempelse av veggedyr utvilsomt være at alle dyr skal fjernes, mens det ved bekjempelse av svart jordmaur ("sukkermaur") innendørs kan være forskjeller mellom personer hvorvidt man aksepterer et lavt antall dyr eller vil ha total utryddelse.

Dersom du synes det er vanskelig å komme fram til en klar målsetning for en bekjempelse ut fra lovverkets krav og din individuelle toleranse for skadedyr, kan du i gjøre dette i dialog med et skadedyrfirma.

2. Velg passende bekjempelsesmetode(r)

Det er svært viktig å identifisere skadedyret til riktig art fordi rett valg av bekjempelsesmetode vil variere med type skadedyr. I tillegg vil oftest en kombinasjon av flere metoder gi mer vellykket resultat enn kun å bruke en metode. Du bør derfor bestrebe å bruke mer enn en av metodene som nevnes under. Husk også at vellykket bekjempelse over tid henger nøye sammen med god forebygging av skadedyrangrep. I tillegg til de generelle rådene som gis nedenfor, finner du mer spesifikke råd om hvordan ulike arter kan bekjempes under "Fakta om skadedyr" på våre nettsider, www.fhi.no/skadedyr.

Fjerning av oppholdssteder, vann og næring samt utestenging

Flere effektive bekjempelsestiltak er de samme tiltakene som man bruker for å forebygge mot skadedyr. Fjerning av vann- og matkilder samt oppholdssteder hindrer at skadedyr kan overleve og reproducere. Ved ulike metoder kan skadedyr dessuten stenges ute av en bygning eller man kan hindre at de sprer seg innen bygningen. Mer informasjon om disse tiltakene finner dere i "Veileder om forebygging av skadedyrangrep i bolig".

Kulde- og varmebehandling

Mange skadedyr er sårbare for høye eller lave temperaturer, men dette kan variere mye mellom arter. Dyr som naturlig lever utendørs i Norge, vil for eksempel ofte tåle kuldebehandling ved -18 °C over lengre tid, mens arter som kun finnes innendørs vil dø etter kort tid ved så lave temperaturer. En enkel form for kuldebehandling er å legge objekter som er angrepet av skadedyr i en dypfryser i ett døgn. Mange skadedyrarter vil da dø. Viktig å huske på er at objektene må ha lav nok temperatur gjennom det hele (kjernetemperatur). En bylt med klær vil for eksempel bruke lang tid på å bli like kald i midten som på yttersiden. Et alternativ til dypfryser er å bruke vinterkulde.

De fleste insekter og andre virvelløse dyr vil dø etter et par timer ved 50 °C. Enkle former for varmebehandling er å pakke inn objekter i svart plast og sette dem i solsteken på varme sommerdager eller å plassere objekter i badstue. Igjen er det viktig at kjernetemperaturen i objektet er riktig.

Vurder om og eventuelt hvordan et skadedyr skal bekjempes. (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Ved å oppbevare mat i tette bokser hindrer du at maten blir næring for skadedyr. (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Mange skadedyr tåler lite kulde og nedfrysing av angrepne gjenstander er en god bekjempelsesmetode (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Før kulde- og varmebehandling må man forsikre seg om at gjenstandene tåler denne behandlingen. Eksempelvis kan tekstiler krympe og treverk sprekke ved høye temperaturer, eller bli fuktige på grunn av kondens ved lave temperaturer.

Feller

For å fange gnagere finnes forskjellige typer feller, mens det for insekter finnes feromon (lukt)-, klister- og lysfeller. Bruk av feller kan være effektivt dersom de brukes på riktig måte. Utfordringen er ofte å plassere ut stort nok antall feller på en mest mulig hensiktsmessig måte. Ved bekjempelse av insekter må bruk av feller som oftest kombineres med annen behandling for å oppnå en effektiv bekjempelse.

Biologisk kontroll

Noen arter som er skadedyr hos mennesker, finnes også ute i norsk natur. Der reguleres antallet naturlig av fiender som rovdyr, parasitter/parasittoider og mikroskopiske sykdomsorganismer (patogener). Slike naturlige fiender kan vi nyttiggjøre oss i kampen mot skadedyr. Insektetende fugler kan spise tusenvis av insekter i løpet av ett døgn. Edderkopper, maur, løpebiller og andre rovinsekter er også viktige nyttedyr fordi de spiser andre insekter. Parasittoider legger egg i larver eller egg til andre insekter. Parasittoiden klekker i vertsdyret og spiser på denne slik at verten etter hvert dør. Det er særlig en del arter av veps som har dette leveviset.

Å ha en viss mengde nyttedyr i eller i nærheten av boligen kan redusere antall skadedyr betraktelig. Man kan ta vare på nyttedyrene ved bl.a. å sette opp fuglekasser og ikke drepe nytteinsekter/-edderkopper. Preparater med parasittoider og patogene mikroorganismer kan man få kjøpt, men dette er mest benyttet ved flueproblemer i fjøs.

Biokjemisk bekjempelse

Biokjemiske bekjempelsesmidler inkluderer feromoner og insekthormoner. Feromoner er kjemiske luktstoffer som sendes av insekter for å kommunisere med andre individer av samme art, vanligvis i forbindelse med formering. Kunstig framstilte slike luktstoffer kan brukes i kombinasjon med feller for å tiltrekke seg og fange en skadedyrart. Insekthormonene som kalles for juvenilt hormon, er med på å regulere utviklingen hos insekter fra ikke-voksnet til voksent individ. Bruk av slikt stoff vil kunne forstyrre insekters utvikling og reproduksjon.

Kjemisk bekjempelse

Ved kjemisk bekjempelse benyttes giftige stoffer, såkalte pesticider, som skal drepe skadedyrene. Disse stoffene kan virke raskt og effektivt allerede i små mengder, og de er dessuten meget arbeidsbesparende.

Det er likevel flere grunner til at man bør minimere bruken av pesticider. Pesticider er ikke bare skadelig for skadedyret selv, men også for mennesker, husdyr og andre organismer. Pesticidbruk i og i nærheten av egen bolig er den vanligste årsaken til at vi eksponeres for pesticider.

Bruk av pesticider er mest effektivt om man kombinerer dette med en eller flere av metodene nevnt over. Resultater som oppnås ved bruk av pesticider alene, er ofte av begrenset varighet, og behandlingen må derfor gjerne gjentas ved visse mellomrom.

En annen ulempe ved utstrakt bruk av pesticider er at skadedyr kan utvikle motstandsdyktighet (resistens) mot hyppig brukte preparater. Dette fører til at stadig andre, ofte mer giftige stoffer, må benyttes etter noe tid.

Mer informasjon om kjemisk bekjempelse finner du i "Veileder om skadedyrbekjempelse med pesticider i bolig".

Musefeller er et godt alternativ til gift. (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Kjemiske midler er effektive mot skadedyr, men er også giftige for mennesker. (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

3. Bekjempe selv eller skaffe profesjonell hjelp?

Avhengig av hva slags skadedyrproblem man står overfor kan bekjempelsen være alt fra enkel til svært vanskelig å utføre på egen hånd. Hvis du synes ditt problem er vanskelig, kan du søke hjelp hos et profesjonelt skadedyrfirma. Et skadedyrfirma kan hjelpe deg med flere ting: identifisering av skadedyr, gi råd om forebyggende tiltak, planlegge og gjennomføre bekjempelse, utføre etterkontroll med mer. Pass på å skaffe hjelp fra en godkjent skadedyrbekjemper dersom du velger å sette bort jobben. Dette er en person som har gjennomført kurs ved og fått godkjent praksis av Folkehelseinstituttet. Liste over godkjente skadedyrbekjempere finnes på instituttets nettsider, www.fhi.no/skadedyr Du kan også lese ”Veileder om kjøp av skadedyrbekjempelse” som beskriver hva man bør passe på når man vurderer å skaffe profesjonell hjelp til å løse et mulig skadedyrproblem.

Profesjonelle skadedyrfirmaer kan gi hjelp ved et skadedyrproblem. (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)